

**ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА З СОЛЬФЕДЖІО В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ
ТА ПРОВЕДЕННЯ ОНЛАЙН-ЗАНЯТЬ
СТУДЕНТАМИ-МУЗИКОЗНАВЦЯМИ
В ГРУПАХ МОЛОДШИХ УЧНІВ**

Сергієва О. В.

ВСТУП

Надзвичайний стан воєнного часу в Україні спричинив нові умови організації та функціонування життєдіяльності суспільства в усіх його сферах, зокрема, в навчальному процесі закладів вищої музичної освіти. Саме тут викладачі та студенти зіткнулися з деякими обставинами та труднощами, які вимагали негайного реагування та дій для їх вирішення. В результаті розпочався щоденний складний і кропіткий процес роботи, який поступово сформував певний досвід, що своєю чергою став підґрунтям для різноманітних тем доповідей науково-практичних і науково-творчих заходів (наприклад, М. Вороніна¹, О. Сергієва², та інші), а також для наукових розвідок з подальшою публікацією (наприклад, О. Вислободов³, І. Кондратенко, Л. Роговець та Р. Борщ⁴,

---

¹ Вороніна М. О. Формування освітнього середовища в умовах онлайн-навчання під час війни: практичний кейс в курсі історії музики та теоретичне осмислення. *В міжнародний музикознавчий семінар «Музикознавче слово в інформаційному контенті (пост)сучасності»*: програма (м. Одеса, 24–26 черв. 2022 р.). Одеса, 2022. С. 11. URL: <https://odma.edu.ua/wp-content/uploads/2022/06/2022.pdf> (дата звернення: 27.08.2022).

² Сергієва О. В. Педагогічна практика з навчальної дисципліни «Сольфеджіо» у студентів-музикознавців під час воєнного стану: досвід організації та проведення онлайн-занять у групах молодших учнів. *В міжнародний музикознавчий семінар «Музикознавче слово в інформаційному контенті (пост)сучасності»*: Програма (м. Одеса, 24–26 черв. 2022 р.). Одеса, 2022. С. 6. URL: <https://odma.edu.ua/wp-content/uploads/2022/06/2022.pdf> (дата звернення: 27.08.2022).

³ Вислободов О. В. Специфіка викладання мистецьких дисциплін. *Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні*: матеріали всеукр. наук.-пед. підвищ. кваліфікації. м. Одеса. 3 трав. 13 черв. 2022 р. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 74–75. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/45275/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%20%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D0%BA%D0%B0%2C%20%D0%A1%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BA%D0%B0%202021.pdf> (дата звернення: 17.09.2022).

⁴ Кондратенко І., Роговець Л., Борщ Р. Організація музичними факультетами освітнього процесу під час війни. *Актуальні питання гуманітарних наук*: міжвуз. зб. наук. праць молод. вчених Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. І. Франка / ред.-упор. М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря. – Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2022. – Вип. 51. – С. 148–155. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/51-21>

Л. Нагорна⁵, О. Цугорка⁶, та інші). Зокрема, примітним у цьому плані став Другий Всеукраїнський відкритий круглий стіл, присвячений темі «Сучасна мистецька освіта в умовах війни», який відбувся на базі Харківського національного університету мистецтв (ХНУМ) імені І. П. Котляревського під час найважчих військових дій російських загарбників у місті-герої. Тут науковці обговорили різноманітні проблеми мистецької освіти, які виникли під час війни та набули статусу дуже актуальних. Серед них, наприклад, питання використання сучасних музичних технологій для організації освітнього процесу у воєнний час висвітлено В. Алтуховим⁷; проблему наслідків тимчасового призупинення освітнього процесу та варіанти стратегій їх подолання в мистецьких навчальних закладах актуалізовано Л. Закопець⁸; спостереження щодо трансформації форм поточного та підсумкового контролю знань студентів відповідно до умов воєнного стану продемонстровано І. Юровою⁹; огляд специфіки арттерапії, як засобу

---

⁵ Нагорна Л. Л. Навчання студентів творчих ЗВО під час активних воєнних дій. *Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні*: матеріали всеукр. наук.-пед. підвищ. кваліфікації. м. Одеса. 3 трав. – 13 черв. 2022 р. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 307–310. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/45275/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%20%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D0%BA%D0%B0%2C%20%D0%A1%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BA%D0%B0%202021.pdf> (дата звернення: 17.09.2022).

⁶ Tsugorka O. Art academic education amidst martial law. *Українська академія мистецтва*: дослід. та наук.-метод. пр.: наук. зб. / Нац. акад. образотв. мистец. і архіт. Київ, 2022. № 32. С. 160–167. DOI: <https://doi.org/10.32782/2411-3034-2022-32-22>

⁷ Алтухов В. В. Використання сучасних музичних технологій для організації навчального процесу під час війни в Україні. *II Всеукраїнський відкритий круглий стіл «Сучасна мистецька освіта в умовах війни». До тижня науки в Україні та до 105-річчя ХНУМ імені І. П. Котляревського*: Програма (м. Харків, 28–29 трав. 2022 р.). Харків, 2022. С. 15. URL: [http://num.kharkiv.ua/assets/img/actual_img/2022/05/Programa_KruglyjStil%20\(2\).pdf](http://num.kharkiv.ua/assets/img/actual_img/2022/05/Programa_KruglyjStil%20(2).pdf) (дата звернення: 12.09.2022).

⁸ Закопець Л. С. Тимчасове призупинення освітнього процесу: наслідки та стратегії їх подолання в закладах мистецької освіти. *II Всеукраїнський відкритий круглий стіл «Сучасна мистецька освіта в умовах війни». До тижня науки в Україні та до 105-річчя ХНУМ імені І. П. Котляревського*: Програма (м. Харків, 28–29 трав. 2022 р.). Харків, 2022. С. 9. URL: [http://num.kharkiv.ua/assets/img/actual_img/2022/05/Programa_KruglyjStil%20\(2\).pdf](http://num.kharkiv.ua/assets/img/actual_img/2022/05/Programa_KruglyjStil%20(2).pdf) (дата звернення: 12.09.2022).

⁹ Юрова І. Ю. Трансформація форм поточного та підсумкового контролю знань студентів відповідно до умов воєнного стану. *II Всеукраїнський відкритий круглий стіл «Сучасна мистецька освіта в умовах війни». До тижня науки в Україні та до 105-річчя ХНУМ імені І. П. Котляревського*: Програма (м. Харків, 28–29 трав. 2022 р.). Харків, 2022. С. 10. URL: [http://num.kharkiv.ua/assets/img/actual_img/2022/05/Programa_KruglyjStil%20\(2\).pdf](http://num.kharkiv.ua/assets/img/actual_img/2022/05/Programa_KruglyjStil%20(2).pdf) (дата звернення: 12.09.2022).

профілактики психологічного вигорання у дітей під час війни, здійснено І. Алтуховою¹⁰ тощо.

Попри те, що дослідниками загалом розглянуто широке коло питань, пов'язаних з музичною освітою в умовах російської воєнної агресії проти України, питання педагогічної практики в аспекті організації та проведення онлайн-занять з дисципліни «Сольфеджіо» студентами-музикознавцями в групах молодших учнів, так званих «підготовішок» і «першоклашок», все ще залишається майже не висвітленим у науковому дискурсі. Цим і зумовлена актуальність теми дослідження та необхідність її вивчення.

1. Організація педагогічної практики з сольфеджіо на початку війни в Україні: питання та відповіді, виклики та здобутки.

Використання групового Telegram-чату

На початку організації навчального процесу педагогічної практики з сольфеджіо в умовах воєнного стану в Україні серед студентів-музикознавців виникла певна розгубленість. Численні питання, а саме: «Яким чином здійснювати навчання під час загарбницької війни?», «Як комунікувати й поводитися з учнями та їх батьками?», «Яким має бути зміст і характер messages та speeches до маленьких музикантів-вихованців?», «Які форми та види роботи мають бути покладені в основу онлайн-занять?», «Що робити, якщо під час уроку пролунав сигнал повітряної тривоги?» та інші хвилювали студентів-практикантів, і на які вони оперативного шукали відповіді насамперед у свого викладача-консультанта.

Водночас початок відновлення занять з сольфеджіо в рамках педагогічної практики у досить непрості часи поставив перед студентами-музикознавцями першочергове завдання – у делікатній та доброзичливій формі з'ясувати бажання та можливість учнів використовувати відеозв'язок у форматі Zoom – «популярн[ого] додат[ку], який можна назвати універсальним»¹¹ для організації відеоконференцій з метою проведення уроків у режимі онлайн. Адже війна змусила частину з них

---

¹⁰ Алтухова І. І. Арттерапевтичний ефект музичної творчості як засіб від психологічного вигорання у дітей під час війни в Україні. // *Всеукраїнський відкритий круглий стіл «Сучасна мистецька освіта в умовах війни». До тижня науки в Україні та до 105-річчя ХНУМ імені І. П. Котляревського*: Програма (м. Харків, 28–29 трав. 2022 р.). Харків, 2022. С. 16. URL: [http://num.kharkiv.ua/assets/img/actual_img/2022/05/Programa_KruglyjStil%20\(2\).pdf](http://num.kharkiv.ua/assets/img/actual_img/2022/05/Programa_KruglyjStil%20(2).pdf) (дата звернення: 12.09.2022).

¹¹ Кондратенко І., Роговець Л., Борщ Р. Організація музичними факультетами освітнього процесу під час війни. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвуз. зб. наук. праць молод. вчених Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. І. Франка / ред.-упор. М. Пантюк, А. Душний, В. Льницький, І. Зимомря. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – Вип. 51. – С. 153. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/51-21>

залишитися у місцях свого постійного мешкання, а частину разом із членами своїх сімей переміститися у межах України або евакуюватися за кордон. До речі, у цій складній ситуації опинилися не лише учні, а й студенти та викладачі також. В результаті це завдання вдалося реалізувати завдяки груповим чатам у популярному месенджері Telegram, які були створені кожним студентом-практикантом у своїх навчальних групах ще раніше – під час карантину, спричиненого пандемією COVID-19, – і за допомогою яких було здійснено оголошення про відновлення занять.

Ця відрадна новина викликала позитивні емоції у маленьких учнів та їхніх батьків. Вони виразилися в наступних фразах з особистих повідомлень, а саме: «Бажання є. І ми можемо бути на зв'язку», «У нас є бажання та можливість на цей час). Сподіваємося, що так і буде», «Є бажання та можливість, але нотного стану немає...». До речі, проблему, окреслену в останній батьківській фразі, миттєво було вирішено студенткою-практиканткою, яка, уточнивши, що дитина, перебуваючи в евакуації, не має нотного зошита, запропонувала два варіанти її вирішення, а саме:

1) видрукувати нотний стан, наданий в електронному вигляді, на папері, який попередньо був надісланий студенткою на електронну пошту батьків;

2) самостійно накреслити нотоносець на аркуші паперу за допомогою лінійки та ручки, олівця або фломастера.

Унаслідок цього дискомфортна ситуація була вирішена, а емоційний стан дитини, як і її батьків, стабілізувався.

Загалом груповий чат у Telegram став надійним інформаційним, комунікаційним і навчальним простором для учнів, їхніх батьків і студентів-практикантів. Він був не лише своєрідною дошкою оголошень (у т. ч. іноді вітального характеру), але й зручним «майданчиком» для розміщення ключових навчально-дидактичних матеріалів з конкретної теми онлайн-заняття з метою її додаткового вивчення та закріплення учнями в домашніх умовах. Прикметно, що майже всі ці матеріали були представлені у вигляді барвистих малюнків, схем, таблиць та медіафайлів. Зокрема, великою популярністю користувався навчально-дидактичний матеріал, представлений у виді відеороликів, часто створених самими студентами-практикантами або запозиченими з таких каналів YouTube, як: «Анна Наумова»¹², «Арина Єкатериніна»¹³,

---

¹² Анна Наумова. *youtube.com*. URL: <https://www.youtube.com/@moderato1985/featured> (дата звернення: 11.05.2022).

¹³ Арина Єкатериніна. *youtube.com*. URL: <https://www.youtube.com/@Arina.64> (дата звернення: 17.03.2023).

«Ірина Дробязко»¹⁴, «Ольга Карелкіна»¹⁵, «Олена Кашкаха»¹⁶, «Тамара Олійник»¹⁷, «Світлана Снігур»¹⁸, «Ірина Тарасевич»¹⁹, «Музичне Мистецтво. Мистецтво»²⁰, “Smiling_kids”²¹, та інших. Жанрова тематика їх варіювалася від блищоясень (наприклад, власноруч створені відеоролики або презентації у програмі PowerPoint щодо назв нот та їх розташування на нотному стані у певному ключі, мажорного та мінорного ладів, інтервалів тощо²²), пізнавальних музичних казок (наприклад, цикл «Сольфеджіо в казках» на YouTube-каналі І. Тарасевич, «Казки» про ноти «до» та «ре» на YouTube-каналі С. Снігур, «Казочки» про ноти, мелодію, мажор і мінор на YouTube-каналі Smiling kids, «Динамічні відтінки – казка про kota» на YouTube-каналі Г. Наумової тощо), музично-дидактичних мультфільмів (наприклад, цикл «НЕ нудне сольфеджіо» на YouTube-каналі «Музичне Мистецтво. Мистецтво» тощо) або захопливих ритмограм і музично-ритмічних вправ-ігор (наприклад, «Ритмограми з Ельзою» на YouTube-каналі І. Тарасевич, «Ритм. Шумовий оркестр для дітей» на YouTube-каналі Г. Наумової, «Музично-ритмічні вправи-ігри» на YouTube-каналі Арини Єскатериніної тощо) до відеозапису всього онлайн-заняття, який здійснювався за допомогою відповідної функції у Zoom-конференції під час його проведення. Такі різновиди відео, з одного боку, були цінною підмогою для додаткового пояснення та закріплення нової теми, а з іншого – віртуальною можливістю для учнів-малюків відвідати заняття у зручній для них час, якщо вони з якихось причин не змогли бути присутніми на ньому за розкладом. Систематичне використання захопливих відеороликів та інших видів навчально-дидактичного матеріалу зробило процес виконання домашніх завдань, як і всю систему організації

---

¹⁴ Ірина Дробязко. *youtube.com*. URL: <https://www.youtube.com/@ira27002/featured> (дата звернення: 10.05.2022).

¹⁵ Ольга Карелкіна. Відео. *youtube.com*. URL: <https://www.youtube.com/@olga.karelkina/videos> (дата звернення: 11.04.2022).

¹⁶ Олена Кашкаха. Відео. *youtube.com*. URL: <https://www.youtube.com/@user-ew4jo7x17w/videos> (дата звернення: 11.04.2022).

¹⁷ Тамара Олійник. Відео. *youtube.com*. URL: <https://www.youtube.com/@musicTamara/videos> (дата звернення: 01.04.2022).

¹⁸ Світлана Снігур. Відео. *youtube.com*. URL: <https://www.youtube.com/@user-oc7rh1mp3yu/videos> (дата звернення: 01.05.2022).

¹⁹ Ірина Тарасевич ART FROM HEART. Головна. *youtube.com*. URL: <https://www.youtube.com/@IrynaTarasevych/featured> (дата звернення: 22.04.2022).

²⁰ Музичне Мистецтво. Мистецтво. Відео. *youtube.com*. URL: https://www.youtube.com/@music_art/about (дата звернення: 12.05.2022).

²¹ Smiling_kids. Відео. *youtube.com*. URL: https://www.youtube.com/@smiling_kids770/videos (дата звернення: 21.02.2023).

²² Важливо, що крім блищоясень у вигляді відеороликів, створених студентами-музикознавцями, також набули популярності презентації у програмі PowerPoint.

навчально-виховної діяльності з сольфеджіо від самого початку військових дій російського агресора в Україні, більш цікавим, а також полегшило та перетворило його у непомітне для молодших учнів опанування тематичного матеріалу. Такий творчий підхід до набуття знань та навичок підготовішками та першоклашками підвищив їх інтерес не тільки до вивчення конкретної теми, але і до дисципліни сольфеджіо в цілому.

Використання групового Telegram-чату не обмежувалося вищезгаданими позиціями. Воно також мало на меті розміщення в ньому:

– по-перше, домашніх завдань, ретельно підготованих студентом-практикантом, для подальшого виконання їх учнями,

– по-друге, виконаних учнями домашніх завдань у вигляді письмових і практичних робіт у відповідних форматах jpeg (зображення фотографії) та media file (аудіо / відеофайл), наданих батьками або значно рідше самими дітьми.

Таким чином, груповий чат у Telegram, спеціально створений студентами-практикантами насамперед для учнів та їхніх батьків з метою організації онлайн-занять з сольфеджіо та допомоги у вивченні цієї навчальної дисципліни, став надзвичайно популярним і корисним. Він та його поступово сформоване інформаційне поле стали скарбницею пізнавальних, навчальних та інформаційних матеріалів, старанно підготовлених студентами-практикантами для своїх підопічних. Вони були немов чарівною паличкою-виручалочкою для закріплення та апробації нового навчального матеріалу, а також його повторного вивчення у разі, якщо учень не зміг повною мірою засвоїти матеріал і відпрацювати практичні навички на онлайн-занятті, або у вивченні його вперше у разі, якщо учень не був присутнім на занятті в режимі онлайн за певними причинами.

2. Групова та самостійна робота з сольфеджіо на онлайн-заняттях і вдома під час воєнного стану в Україні: деякі позитивні підсумки

Самостійна робота молодших учнів вдома, як результат опанування та засвоєння інформації, отриманої на онлайн-заняттях з сольфеджіо, виявилася досить суттєвою ланкою освітнього процесу під час воєнного стану в Україні. Однак важливо підкреслити, що саме практика систематичного виконання домашніх завдань була добре інтегрована в освітній процес лише групи учнів першого класу. Що стосується учнів підготовчої групи, то вона майже не застосовувалася. Така ситуація виникла через досить юний вік дітей і неможливість контактування з ними наживо, що призвело до обмеженості комунікування в режимі онлайн.

Самостійна робота першокласників вдома через виконання письмових і практичних завдань всіляко заохочувалася та схвалювалася студентами-практикантами на онлайн-занятті. Зокрема, особливо цінним тут було, з одного боку, доброзичливе ставлення майбутніх дипломованих вчителів до помилок учнів, з іншого боку – їхні конструктивні зауваження до них із пропозиціями щодо їх доопрацювання та виправлення самими вихованцями. Важливою особливістю цього робочого процесу було те, що він завжди закінчувався позитивним результатом з обов'язковою підсумковою похвалою на адресу кожного учня. Цьому сприяв девіз «Працюємо на спільний позитивний результат».

Крім того, поступово створена панорама численних робіт з кожного домашнього завдання, яка зберігалася в груповому чаті Telegram, виявилася величезною додатковою допомогою у дистанційному вивченні та розумінні навчальних тем запланованого календарного плану не тільки для кожного учня, але й для батьків, які перманентно допомагали своїм дітям, і водночас виявляли неабиякий інтерес і бажання вчитися разом з ними та досягти креативний і цікавий світ сольфеджіо.

До речі, письмові роботи, сумлінно виконані першокласниками вдома, також візуально демонструвалися студентом-практикантом безпосередньо на самому занятті в режимі онлайн за допомогою функції «Демонстрація екрана» відеоконференції Zoom. При цьому робота кожного учня наочно розглядалася та, в разі виявлення помилок, студент-практикант одразу ж їх виправляв, супроводжуючи пояснювальним коментарем. Таким чином, з одного боку, відбувалося додаткове опрацювання набутих знань, умінь та навичок через колективну участь, а з іншого – виховувалося позитивне та шанобливе ставлення учнів до досягнень чи невдач своїх товаришів по навчанню.

Загалом основними завданнями кожного онлайн-уроку сольфеджіо в групах молодших учнів були наступні:

а) занурити дітей у багатогранний світ музики, частиною якого є дисципліна сольфеджіо,

б) в ігровій та цікавій формі систематично та поступово знайомити учнів з елементарними основами музичної грамоти,

в) зробити перші кроки в опануванні навичками інтонування та слухового аналізу, поступово вдосконалюючи та зміцнюючи їх у перспективі,

г) всіляко розвивати творчі здібності кожної дитини,

д) створити комфортну емоційно-психологічну атмосферу, відволікаючи вихованців від складних і важких реалій воєнного часу.

Щодо останнього завдання, то на практиці виявилось, що воно було потрібне не лише учням підготовчого та першого класів, але і їхнім

батькам і навіть братам чи сестрам. Всі вони були присутні на заняттях з сольфеджіо в режимі онлайн більшу частину часу та їх можна було або бачити поруч з учнями, або чути їхні голоси «за кадром». Загалом, онлайн-уроки сольфеджіо викликали неабиякий інтерес у всіх присутніх завдяки подекуди нестандартному підходу до їх форми подачі. Зокрема, вони часто поєднували практичний і лекційний типи викладання навчального матеріалу, перетворюючись на так званий «театр одного актора» у виконанні студента-практиканта. Він міг майже протягом усього заняття з захопленням та артистизмом розповідати щодо актуального питання певної теми, надаючи фактичний матеріал через пояснення та його узагальнення, супроводжуючи його інтонаційно-ритмічними прикладами та фрагментами з музичних творів у власному виконанні через спів і гру на фортепіано та скрипці. При цьому важливо відзначити найцікавіший аспект такого формату заняття, як використання студентом-музикознавцем не тільки фортепіано, традиційного музичного інструменту для сольфеджіо, у розвитку інтонаційно-слухових навичок учнів та інших завдань, але й скрипку. Крім того, інструментарій, що використовувався на занятті, був вдало доповнений таким незвичним та екзотичним ударним музичним інструментом, як джембе – африканським барабаном у формі кубка, видовбаним з цільного шматка твердої деревини, який має дуже дзвінке звучання завдяки досить туго натягнутої козячій шкурі²³. Цей інструмент використовувався студентом-практикантом у виконанні той чи іншої ритмічної вправи з подальшим повторенням її учнями за допомогою долонь. При цьому перед початком роботи над цим типом завдань вихованцям пропонувалася гра «Відлуння», та весь навчальний процес для них не перетворювався на монотонну, нецікаву та рутинну діяльність. Джембе також застосовувався в процесі дистанційного навчання для виконання нескладних ритмічних малюнків з метою написання ритмічних диктантів переважно першокласниками. Разом з іншими ударними музичними інструментами (наприклад, бубон, барабан, маракаси, брязкальце тощо, які частково були в наявності в учнів²⁴) він був залучений у розмаїття музично-ритмічних вправ-ігор з рубрики «Шумовий оркестр», які були запозичені з YouTube-каналу Г. Наумової. Наприклад, ритмічна вправа для дітей «Шумовий оркестр 4/4», яка складається з двох частин, заснована на тому, що «у першій частині кожна нота [ритмічного малюнку] підсвічується, що дозволяє легко вивчити ритм

---

²³ Джембе. *Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Джембе> (дата звернення: 12.04.2022).

²⁴ За відсутності музичного ударного інструменту учні виконували завдання з певної музично-ритмічної гри за допомогою плескання в долоні.

вправи, [та є вказівка на певний ударний музичний інструмент, за допомогою якого слід виконувати ритм]. У другій частині відео ноти не підсвічуються, [та учням пропонується] ... виконати ритм самостійно, без підказок. [Тут анімаційне зображені] мавпочка і тигрєня, крокуючи пульс на «1 і – 2 і – 3 і – 4 і», допома[гають] маленьк[им] музикант[ам] не збитися з ритму»²⁵ та без помилок виконати завдання та отримати задоволення від виконуваної вправи, а також стати невіддільною частиною мультиплікаційного дійства.

В результаті відбувався свідомий процес виховання в учнів не тільки метро-ритмічних навиків, але й слухового сприйняття різнометральної колористики звуків певних музичних інструментів ніби наживо. При цьому подальше знайомство з іншими музичними інструментами та їх тембровим забарвленням звучання тривало через використання відео-матеріалів, запозичених студентами-практикантами з віртуального простору YouTube. До речі, дуже ефективними в цьому плані виявилися пізнавальні відео в жанрі казки, а саме: «Пригода у музичному магазині»²⁶, «Хто головний в оркестрі?»²⁷, «Казка про українські музичні інструменти»²⁸ та інші. Особливо цінною з низки цих відеоказок була остання казка, а саме, про українські народні музичні інструменти, яка у цікавій формі знайомила дітей не лише з інструментарієм українського народу, але й з різнобарвними тембрами та зовнішнім виглядом того чи іншого інструменту. Всі ці відеофайли (за відповідними посиланнями, наданими студентами-практикантами у груповому чаті Telegram) учні опрацьовували вдома, а на онлайн-занятті їм пропонувався гра-вікторина, що ґрунтувалася на вгадуванні інструмента за його тембровим звучанням, а також імітації способу гри на ньому за допомогою відповідних рухів.

Важливою складовою онлайн-занять з сольфеджіо в групі підготовішок стала подача нової теми через комп'ютерну анімацію (зокрема, 2D-векторну анімацію). У цьому випадку під час своєї розповіді студент-практикант послідовно виводив на монітор ПК реалістично рухомі зображення, зроблені за допомогою комп'ютера. Це

---

²⁵ Шумовий оркестр 4/4 для дітей. *Анна Наумова. Відео.* URL: <https://www.youtube.com/@moderato1985/featured> (дата звернення: 11.05.2022).

²⁶ Казка «Пригода у музичному магазині». *Юлія Шпанак. Відео.* URL: https://www.youtube.com/watch?v=DZOLhMvJS_8 (дата звернення: 18.10.2022).

²⁷ Казка про інструменти «Хто головний в оркестрі?». *youtube.com. talya talyanochka. Відео.* URL: https://www.youtube.com/watch?v=S82yMcWp34I&ab_channel=talyatalyanochka%D0%B0 (дата звернення: 12.10.2022).

²⁸ «Казка про українські музичні інструменти». *youtube.com. Творча майстерня Ухтимко. Відео.* URL: <https://www.youtube.com/watch?v=MrZzbThPMZ8> (дата звернення: 12.11.2022).

могло доповнюватися його безпосереднім домальовуванням окремих фрагментів і деталей на тлі готової комп'ютерної ілюстрації в момент акцентування уваги малюків на важливих етапах викладу. Внаслідок цього створений простір мультиплікації постійно викликав в учнів шалений інтерес до цієї форми навчання сольфеджіо та сприяв міцному засвоєнню тематичного матеріалу.

Загалом популярність так званого образотворчого мистецтва в процесі вивчення сольфеджіо в режимі онлайн набула міцної стабільності. Це допомагало візуалізувати інтонаційний, ритмічний та слуховий досвід юних музикантів. Наприклад, першокласники із задоволенням виконували творчі завдання щодо створення мелодії від 4-х до 8-ми тактів у розмірі $\frac{2}{4}$ або $\frac{3}{4}$ з використанням вивчених тривалостей і пауз у скрипковому ключі на тему «Улюблені тваринки», інтонаційно-ритмічну лінію якої вони не тільки графічно записували, співали, вистукували та грали на фортепіано, але й обов'язково її візуалізували, демонструючи зовнішній вигляд і характер звірятка власним малюнком. Водночас учні підготовчої групи та першого класу також старанно малювали різноманітних істот після запису та виконання ритмічного малюнку чотиривірша, присвяченого тій чи іншій з них, долоньками або ударним інструментом (за наявності). Крім того, популярними завданнями на онлайн-заняттях і вдома були й музичні ребуси, присвячені, наприклад, розгадуванню:

а) клички тваринки за її зображенням на малюнку в поєднанні з нотним станом і розташованими на ньому нотами або нотами в поєднанні з літерою (літерами) у відповідному ключі. Метою цієї головоломки було засвоєння буквеного позначення звуків за допомогою застосування латинської абетки, а саме: С – до, D – ре, E – мі і т. д., та спів цих нот;

б) певних слів, намальованих поруч як підказка, шляхом синтезу складів і нот, розташованих на нотоносці. Метою цього завдання було перевірити якість засвоєння нот, швидкість реакції їх сприйняття та чистоту інтонування. До речі, ще одним варіантом зразка в досягненні цієї мети було вгадати та записати ноту, розташовану на нотному стані у скрипковому або басовому ключі, яка поміщена в якийсь намальований предмет (наприклад, у повітряну кульку, чашку чаю або філіжанку кави, кошук і т. д.). Як результат, такі види завдань користувалися великою популярністю в учнів і сприяли найшвидшому засвоєнню та розумінню навчального матеріалу.

Поряд із всім цим, використання графічних кольорових позначень у конкретному нотному тексті набуло актуальності у деяких завданнях з сольфеджіо. Зокрема, таке «живописання» могло бути застосовано

учнями першого класу при визначенні сильних і слабких долей у такті певної мелодії. Воно демонструвало себе завдяки червоним і синім лініям-розміткам овальної форми. Тут червоний колір символізував сильну тактову долю, а синій – долю слабку. У випадку позиціонування мелодії у трьохдольному музичному розмірі, то до червоного та синього кольорів для позначення сильної та слабкої тактової долі додавався зелений колір, який відповідав відносно сильній долі такту, що надавало додаткового шарму загальному нотно-текстовому простору та допомагало першокласникам краще орієнтуватися у ритмічному малюнку мелодії та його виконувати.

Водночас кольорові лінії у вигляді відповідної геометричної фігури використовувалися молодшими учнями також у завданнях на засвоєння сукупності понять та нотних позначень, пов'язаних з відтінками гучності звучання (динаміки). Одним із прикладів цього було визначення правдивості чи неправдивості інформації про графічно зображений знак *crescendo* чи *diminuendo* в межах будь-яких двох динамічних відтінків. Тут юні музиканти малювали овал синього кольору навколо певної позначки зміни динаміки, якщо вони погоджувалися з істиною, та чотирикутник червоного кольору, якщо погоджувалися з хибністю. Зразками такого завдання могли бути наступні приклади: $p > pp$, $f < p$, $p < ff$, $f < mf$, $pp > p$, $mf > mp$, $ff < f$, $pp < mf$, $mp > p$, $mf > ff$ тощо.

Ще одне цікаве завдання на запам'ятовування динамічних відтінків та їх графічних позначень було пов'язане з різноманітними розмальовками. Їхні зображення, розділені на багато фрагментів, містили вписані знаки гучності звуку, кожному з яких відповідав певний колір. Потрібно було юним музикантам-початківцям знайти цю відповідність між знаком і кольором і розфарбувати картинку в цілому.

Таким чином, синтез музики та живопису, звуку та кольору став важливою складовою у досягненні позитивного результату в набутті молодшими учнями певних знань та навичок, а також сприяв підвищенню їхнього інтересу до вивчення сольфеджіо у цілому.

Поряд з цим, стає важливим підкреслити таку необхідну складову онлайн сольфеджіо в умовах воєнного стану, як постійне створення в учнів кульмінаційного відчуття комфорту, задоволення та радості від процесу навчання та комунікування через, так звані, нестандартні засоби та речі наприкінці заняття. Це було успішно вирішено не тільки за допомогою деяких завдань з рубрики «цікаве сольфеджіо», але й шляхом залучення до процесу заняття так званих «братів наших менших», а саме: kota мейн-куна, собачки такси та навіть величезних африканських равликів ахатінів. Демонстрація цих екзотичних тварин деякими учнями та студенткою-практиканткою наприкінці кожного

уроку перетворювалася на театральну виставу, на яку з нетерпінням чекали всі її учасники. Загалом ця ситуація (і це дуже важливо!) наближалася до акції надання психологічної підтримки та допомоги дітям і частково їхнім батькам, а також самим студентам-практикантам у суворих умовах війни.

Отже, групова та самостійна робота з сольфеджіо на онлайн-заняттях і вдома під час воєнного стану в Україні є прикладом системного освітнього процесу з використанням різноманітного дидактичного й навчального матеріалу та методично-виховних форм діяльності, а також самовідданості, креативності та прояву найкращих людських і професійних якостей студентів-практикантів та їх викладача-куратора.

ВИСНОВКИ

Здійснене дослідження щодо педагогічної практики з сольфеджіо в умовах воєнного стану в Україні через організацію та проведення онлайн-занять студентами-музикознавцями в групах молодших учнів надало право окреслити наступні узагальнення та висновки, а саме:

– по-перше, висвітлення початкового етапу організації освітнього процесу під час найскладнішої військової ситуації в країні дозволило констатувати наступне:

а) наявність певної розгубленості серед студентів-музикознавців, що призвело до численних запитань, відповіді на які були отримані від викладача-консультанта та особистих пошукових дій;

б) одержання позитивного результату студентами-практикантами щодо можливості використання молодшими учнями, незалежно від їх місцеперебування, програми Zoom для проведення відеозанять з сольфеджіо;

в) оперативне вирішення майбутніми дипломованими вчителями проблем, що виникали в учнів у процесі їх підготовки до занять, і, як наслідок, стабілізація емоційного стану дитини та її батьків.

– по-друге, доведено, що групові чати у популярному месенджері Telegram, створені під час карантину, викликаного пандемією коронавірусної хвороби (COVID-19), стали ґрунтовним інформаційним, комунікаційним і навчальним простором для учнів, їхніх батьків і самих студентів-практикантів, зміст якого перетворився у популярне та корисне джерело різноманітних навчально-пізнавальних матеріалів для вивчення вперше або повторно;

– по-третє, розглянуто та схарактеризовано контент групових Telegram-чатів, що дозволило проаналізувати такі його складові, як:

а) дошка оголошень (у т. ч. вітального характеру),

б) медіафайли навчально-дидактичного змісту, створені студентами-практикантами, або запозичені з YouTube-каналів переважно українських викладачів-музикантів,

в) різноманітні барвисті малюнки, схеми, таблиці, презентації тощо, які в цікавій формі висвітлюють ту чи іншу тему онлайн-заняття,

г) домашні завдання, з одного боку, старанно розроблені та надані студентом-практикантом учням для виконання, з іншого боку, – готові письмові та практичні роботи у форматах jpeg та media file;

– по-четверте, аналітичні дії щодо відеоматеріалів, які використовувалися на онлайн-заняттях і вдома, дозволили класифікувати їх за жанрами, а саме: казка, мультфільм, ритмограма, вправа-гра, відеоролик та відеозапис. У наслідок цього було констатовано, що всі вони стали важливою ланкою в процесі найлегшого та цікавого вивчення нової теми юними музикантами у комфортний для них час;

– по-п'яте, спостереження за груповою та самостійною роботою з сольфеджіо в умовах війни дозволило отримати наступні позитивні результати:

а) Самостійна робота молодших учнів (переважно, першокласників) вдома стала продовженням процесу опанування та засвоєння інформації, що розпочався на онлайн-заняттях з сольфеджіо. Своєю чергою, виконані письмові та практичні завдання всіляко заохочувалися та схвалювалися студентами-практикантами, а знайдені в них помилки отримували конструктивні зауваження в доброзичливій формі. Такий підхід не тільки робив навчання більш комфортним, демонструючи на практиці його значну ефективність, але й мав виховне значення, «прищеплюючи» юним музикантам дружне та поважне ставлення до успіхів чи невдач інших учасників освітнього процесу.

б) Систематична робота в онлайн-середовищі сприяла формуванню головних завдань занять сольфеджіо, серед яких, наприклад, були: безперервне ознайомлення учнів з елементарними основами музичної грамоти в ігровій та цікавій формі, або набуття досвіду інтонаційного та слухового аналізу, розвиток творчих здібностей кожної дитини та поступове їх вдосконалення й зміцнення. При цьому магістральним завданням тут було створення комфортного емоційно-психологічного стану кожного вихованця (а також їхніх рідних), який міг би відвернути від нелегких воєнних реалій сьогодення.

в) Поєднання практичного та лекційного типів викладання навчального матеріалу на онлайн-заняттях з сольфеджіо сформувало такий тип уроку, як «театр одного актора», де головною дієвою особою був студент-практикант з його майстерністю оперувати інтонаційно-ритмічними прикладами та фрагментами з музичних творів у власному

виконанні через спів і гру на фортепіано та скрипці, а також з використанням джембе. В результаті інтонаційний, метро-ритмічний, тембральний досвід учнів розвивався із залученням широкого спектра музичного інструментарію через використання відеоматеріалів, дже-релом яких був віртуальний простір YouTube.

г) Презентація нової теми через використання комп'ютерної анімації стала одним із методичних прийомів викладання сольфеджіо в режимі онлайн у групі підготовішок, що створило неабияку зацікавленість учнів до цієї форми навчання та швидкому засвоєнню ними тематичного матеріалу.

д) Візуалізація інтонаційного, ритмічного та слухового досвіду юних музикантів здійснювалася через образотворче мистецтво у різних його проявах, залежно від конкретного завдання, що сприяло популярності цього виду навчання серед молодших учнів.

– по-шосте, констатоване, що при вивченні сольфеджіо в умовах війни найважливішим було створення комфортного освітнього середовища, в якому панує радість, релаксація, безпека, захищеність та надія на майбутнє.

Отже, проходження студентами-музикознавцями педагогічної практики з дисципліни «Сольфеджіо» в групах молодших учнів в режимі онлайн-навчання в умовах російської військової агресії проти України виявилось дуже непростим завданням, яке вимагало від них, а також від їх викладачів-керівників, кропіткого занурення у створення цікавого освітнього та творчого контенту, креативного мислення, цілеспрямованості, відданості справі та володіння численними позитивними людськими якостями, серед яких виявилися: акуратність та пунктуальність, дисциплінованість та відповідальність, працьовитість та безкорисливість, ввічливість та доброзичливість, комунікабельність та самокритичність, чуйність та толерантність, повага до оточення та почуття гумору.

АНОТАЦІЯ

У дослідженні розглянуто питання педагогічної практики з сольфеджіо в аспекті організації та проведення онлайн-занять студентами-музикознавцями у групах молодших учнів в умовах російської воєнної агресії проти України. Висвітлено початковий етап організації освітнього процесу під час найскладнішої військової ситуації в країні, що дозволило констатувати наявність розгубленості у практикантів з подальшим розгортанням активних пошукових дій в отриманні позитивних результатів у використанні Zoom молодшими учнями та оперативному вирішенні певних проблем, що виникали в процесі

підготовки учнів до відеозанять. Доведено, що групові Telegram-чати стали ґрунтовним і популярним інформаційно-комунікаційним та освітнім ресурсом, що містить різноманітні навчально-пізнавальні матеріали, корисні для учнів, їхніх батьків і студентів-практикантів. Водночас виявлено та схарактеризовано значущі складові контенту Telegram-чатів. Зокрема, актуалізація відеоматеріалів, які використовувалися на онлайн-заняттях і вдома, дозволила класифікувати їх за такими жанрами, як: казка, мультфільм, ритмограма, вправа-гра, відеоролик та відеозапис. Аналіз цих матеріалів дав право констатувати, що вони відіграють важливу роль у процесі найлегшого та цікавого засвоєння нової теми молодшими учнями у зручний для них час і місці дислокації. Спостереження за груповою та самостійною роботою з сольфеджіо студентів-практикантів та їхніх вихованців в умовах війни дозволило отримати низку позитивних результатів, на яких було зосереджено увагу та ретельно проаналізовано та вивчено.

Література

1. Алтухов В. В. Використання сучасних музичних технологій для організації учбового процесу під час війни в Україні. *II Всеукраїнський відкритий круглий стіл «Сучасна мистецька освіта в умовах війни». До тижня науки в Україні та до 105-річчя ХНУМ імені І. П. Котляревського*: Програма (м. Харків, 28–29 трав. 2022 р.). Харків, 2022. С. 15. URL: [http://num.kharkiv.ua/assets/img/actual_img/2022/05/Programa_KruglyjStil%20\(2\).pdf](http://num.kharkiv.ua/assets/img/actual_img/2022/05/Programa_KruglyjStil%20(2).pdf) (дата звернення: 12.09.2022).

2. Алтухова І. І. Арттерапевтичний ефект музичної творчості як засіб від психологічного вигорання у дітей під час війни в Україні. *II Всеукраїнський відкритий круглий стіл «Сучасна мистецька освіта в умовах війни». До тижня науки в Україні та до 105-річчя ХНУМ імені І. П. Котляревського*: Програма (м. Харків, 28–29 трав. 2022 р.). Харків, 2022. С. 16. URL: [http://num.kharkiv.ua/assets/img/actual_img/2022/05/Programa_KruglyjStil%20\(2\).pdf](http://num.kharkiv.ua/assets/img/actual_img/2022/05/Programa_KruglyjStil%20(2).pdf) (дата звернення: 12.09.2022).

3. Анна Наумова. *youtube.com*. URL: <https://www.youtube.com/@moderato1985/featured> (дата звернення: 11.05.2022).

4. Арина Катеринина. *youtube.com*. URL: <https://www.youtube.com/@Arina.64> (дата звернення: 17.03.2023).

5. Вислободов О. В. Специфіка викладання мистецьких дисциплін. *Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні*: матеріали всеукр. наук.-пед. підвищ. кваліфікації. м. Одеса. 3 трав. – 13 черв. 2022 р. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 74–75. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/45275/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%20%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D0%BA%D0%B0>

%2C%20%D0%A1%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BA%D0%B0%202021.pdf (дата звернення: 17.02.2023).

6. Вороніна М. О. Формування освітнього середовища в умовах онлайн-навчання під час війни: практичний кейс в курсі історії музики та теоретичне осмислення. *У міжнародний музикознавчий семінар «Музикознавче слово в інформаційному контенті (пост)сучасності»*: Програма (м. Одеса, 24–26 черв. 2022 р.). Одеса, 2022. С. 11. URL: <https://odma.edu.ua/wp-content/uploads/2022/06/2022.pdf> (дата звернення: 27.08.2022).

7. Джембе. *Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B6%D0%B5%D0%BC%D0%B1%D0%B5> (дата звернення: 12.04.2022).

8. Закопеч Л. С. Тимчасове призупинення освітнього процесу: наслідки та стратегії їх подолання в закладах мистецької освіти. *II Всеукраїнський відкритий круглий стіл «Сучасна мистецька освіта в умовах війни». До тижня науки в Україні та до 105-річчя ХНУМ імені І. П. Котляревського*: Програма (м. Харків, 28–29 трав. 2022 р.). Харків, 2022. С. 9. URL: [http://num.kharkiv.ua/assets/img/actual_img/2022/05/Programa_KruglyjStil%20\(2\).pdf](http://num.kharkiv.ua/assets/img/actual_img/2022/05/Programa_KruglyjStil%20(2).pdf) (дата звернення: 12.09.2022).

9. Ирина Дробязко. *youtube.com*. URL: <https://www.youtube.com/@ira27002/featured> (дата звернення: 10.05.2022).

10. Ирина Тарасевич ART FROM HEART. Головна. *youtube.com*. URL: <https://www.youtube.com/@IrynaTarasevych/featured> (дата звернення: 22.04.2022).

11. Казка «Пригода у музичному магазині». *youtube.com*. Юлія Шлапак. *Відео*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=ZrEokghn09s&ab_channel=%D0%AE%D0%BB%D1%96%D1%8F%D0%A8%D0%BB%D0%B0%D0%BF%D0%B0%D0%BA (дата звернення: 12.10.2022).

12. Казка про інструменти «Хто головний в оркестрі?». *youtube.com*. тalya talyanochka. *Відео*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=S82yMcWp34I&ab_channel=talyatalyanochk%D0%B0 (дата звернення: 12.10.2022).

13. «Казка про українські музичні інструменти». *youtube.com*. Творча майстерня Ухтимко. *Відео*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=MrZzbThPMZ8&ab_channel=%D0%A2%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%87%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D0%B9%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%8F%D0%A3%D1%85%D1%82%D0%B8%D0%BC%D0%BA%D0%BE (дата звернення: 12.11.2022).

14. Кондратенко І., Роговець Л., Борщ Р. Організація музичними факультетами освітнього процесу під час війни. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвуз. зб. наук. праць молод. вчених

Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. І. Франка / ред.-упор. М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 51. С. 148–155. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/51-21>

15. Музичне Мистецтво. Мистецтво. Відео. *youtube.com*. URL: https://www.youtube.com/@music_art_/about (дата звернення: 12.05.2022).

16. Нагорна Л. Л. Навчання студентів творчих ЗВО під час активних воєнних дій. *Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні*: матеріали всеукр. наук.-пед. підвищ. кваліфікації. м. Одеса. 3 трав. 13 черв. 2022 р. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 307–310. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/45275/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%20%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D0%BA%D0%B0%2C%20%D0%A1%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BA%D0%B0%202021.pdf> (дата звернення: 17.09.2022).

17. Олена Кашкаха. Відео. *youtube.com*. URL: <https://www.youtube.com/@user-ew4jo7xl7w/videos> (дата звернення: 11.04.2022).

18. Ольга Карелкіна. Відео. *youtube.com*. URL: <https://www.youtube.com/@olga.karelkina/videos> (дата звернення: 11.04.2022).

19. Світлана Снігур. Відео. *youtube.com*. URL: <https://www.youtube.com/@user-oc7rh1mp3y/videos> (дата звернення: 01.05.2022).

20. Сергієва О. В. Педагогічна практика з навчальної дисципліни «Сольфеджіо» у студентів-музикознавців під час воєнного стану: досвід організації та проведення онлайн-занять у групах молодших учнів. *Міжнародний музикознавчий семінар «Музикознавче слово в інформаційному контенті (пост)сучасності»*: Програма (м. Одеса, 24–26 черв. 2022 р.). Одеса, 2022. С. 6. URL: <https://odma.edu.ua/wp-content/uploads/2022/06/2022.pdf> (дата звернення: 27.08.2022).

21. Тамара Олійник. Відео. *youtube.com*. URL: <https://www.youtube.com/@musicTamara/videos> (дата звернення: 01.04.2022).

22. Шумовий оркестр 4/4 для дітей. *Анна Наумова. Відео*. URL: <https://www.youtube.com/@moderato1985/featured> (дата звернення: 11.05.2022).

23. Юрова І. Ю. Трансформація форм поточного та підсумкового контролю знань студентів відповідно до умов воєнного стану. *II Всеукраїнський відкритий круглий стіл «Сучасна мистецька освіта в умовах війни». До тижня науки в Україні та до 105-річчя ХНУМ імені І. П. Котляревського*: Програма (м. Харків, 28–29 трав. 2022 р.). Харків,

2022. С. 10. URL: [http://num.kharkiv.ua/assets/img/actual_img/2022/05/Programa_KruglyjStil%20\(2\).pdf](http://num.kharkiv.ua/assets/img/actual_img/2022/05/Programa_KruglyjStil%20(2).pdf) (дата звернення: 12.09.2022).

24. Smiling_kids. Відео. *youtube.com*. URL: https://www.youtube.com/@smiling_kids770/videos (дата звернення: 21.02.2023).

25. Tsugorka O. Art academic education amidst martial law. *Українська академія мистецтва: дослід. та наук.-метод. пр.: наук. зб. / Нац. акад. образотв. мистец. і архіт.* Київ, 2022. № 32. С. 160–167. DOI: <https://doi.org/10.32782/2411-3034-2022-32-22>

Information about author:

Serhiieva Oksana Volodymyrivna,

Candidate of Art History,

Associate Professor at the Department of Music Theory and Composition

The Odessa National A. V. Nezhdanova Academy of Music

63, Novoselsky str., Odessa, 65023, Ukraine